

## Cá p, t M c Tinh đ n ông Ba M i

T&#225;c Gi&#7843;: Đ ng T n

Th&#7913; S&#225;u, 12 Th&#225;ng 2 N&#259;m 2010 14:56

---

Ti ng Vi t có nhi u cách g i tên cá p : h , h m, khái ; có khi vì kiêng dè hay tôn x ng, ng i ta còn g i ông k nh, ông ngài, ông th y, ông c .

L i còn tên ông Ba M i, gây th c m c.

L i g i thích cá chúng tôi, tên này là do t c l t th n X ng Cu ng h ng năm, vào ngày Ba M i T t, có t th i Văn Lang, theo sách Lĩnh Nam Chích Quái, trong truy n M c Tinh. Ng i Văn Lang g i M c Tinh, th n Cây C i, là X ng Cu ng, nh m t n d , ám ch loài thú d là cá p.

Đây là gi thuy t, chúng tôi coi nh m t phát hi n, đ a ra đ đ c trao đ i.

Lĩnh Nam Chích Quái là s u t p nh ng truy n thuy t dân gian có t th i Lý Tr n đ c Vũ Qu nh và Ki u Phú san đ nh vào th i H ng Đ c, c t l i g m 23 truy n. Trong b n truy n c b n g n li n v i ngu n g c dân t c, có truy n M c Tinh. Vũ Qu nh, trong bài t a vi t 1492, minh đ nh X ng Cu ng là th n cây chiên đàn.

Chiên đàn trong ti ng Hán Vi t là m t loài g th m. Theo đ i n tích, chiên đàn tr ng n i tr ng h c, t ng tr ng ông th y gi ng h c, nh trong truy n Phan Tr n : « chiên đàn còn tho ng mùi h ng l đ i ».

Theo Lĩnh Nam Chích Quái, thì l i là m t cây vĩ đ i, « tr i qua h ng m y ngàn năm khô héo mà bi n thành yêu tinh, th ng thay đ i d ng, r t d ũng m ĩnh, có th gi t ng i h i v t, (...) bi n hóa khôn l ng, th ng ăn th t ng i ».



*Tranh Đ Ph n*

**L i mô t g i ý :**

M c Tinh có th là thú đ , ch y u là H . « Dân ph i l p đ n th , hàng năm đ n ngày 30 tháng ch p, theo l p h i mang ng i s ng t i n p, m i đ c yên n. Dân th ng g i là th n X ng Cu ng ». Ng i đ ch chú thích : X ng Cu ng có nghĩa là hành đ ng m t cách b o ng c, tàn ác, không th tr n áp đ c

1. « K p t i khi T n Th y Hoàng b Nhâm Hiêu (còn g i là Nhâm Ngao) làm huy n l nh, mu n b t y đ i. Th n X ng Cu ng t c gi n v t ch t Hiêu, vì th v sau l i ph i ph ng th c n th n ».

Đ n đ i Đinh Tiên Hoàng m i có pháp s di t đ c yêu quái.

Nh ng có n i v n còn gi c t c, nh Ph m Đình H k l i trong bài Th n H « Làng Ng c C c huy n ta (Đ ng An, H i D ng, ĐT ghi ) khi x a truy n r ng v n th yêu h ph i b t ng i làm vi c hy sinh đ cúng (...) Đó cũng nh cái t c Nhâm Ngao t th n X ng Cu ng v y. T năm Canh Thân 1800 tr v sau thó i y m i b »

2.Nhân cái tên l , ông Ba M i đ g i c p, khi so sánh hai văn b n, ta có c s đ đ t gi thuy t : X ng Cu ng là Th n H ; và M c Tinh là hình nh c p, tai h a c a r ng núi, cũng nh Ng Tinh là tai h a c a sông bi n, và H Tinh (ch n cáo) là tai h a c a đ ng b ng.

Đây là m t cách « đ c » truy n thuy t, cũng nh ngày nay chúng ta hi u truy n S n Tinh Th y Tinh không ph i là vi c c i h i, mà là vi c ch ng n n l i t h ng năm, và xa h n n a vi c tr th y nói chung.

Vi c đ ng hóa c p v i cây c i cũng đ hi u : c p là hình nh bí hi m c a r ng núi, hòa mình v i c cây, xu t hi n b t th ng v đêm, có nhi u linh khi u, khi n con ng i đ ng hóa r ng thiêng v i hùm thiêng. M c Tinh là n đ m t thiên nhiên ch a đ c ch ng .

Và vào th i H ng Bàng ng i Văn Lang đã bi t tránh c p b ng cách đ ng nhà sàn, « b c g làm nhà đ tránh h sói » (LNCQ, chuy n H H ng Bàng, sđd. tr. 24).

M t s di ch th i Đông S n, nh ng l i i giáo tìm th y i núi Voi hay S n Tây có kh c hình c p. Hay nh ng t ng nh b ng đ ng thau t c hình h sinh đ ng.

Bên c nh truy n M c Tinh là c tích c b n, ti p theo ng i đ i sau, cu i đ i Lê, còn thêm truy n Trầnh Qu Hi n Linh, là chuy n Ma Trầnh : linh h n ng i b h ăn th t bi n thành tinh c a h , th ng đ n đ ng cho h đ i b t ng i, khi có đ p l i hi n ra thành hình ng i (sđd.

tr.125).

Chuy n Ma Tr n s g i ý cho ng i đ i sau bi t nh ng ti u thuy t đ ng r ng nh Th n H , 1937, Ai hát gi a r ng khuya,1942, c a Tcha hay Truy n Đ ng R ng, 1940 c a Lan Khai.

L n Nam Chích Quái thu t chuy n Nhâm Ngao b th n X ng Cu ng t c gi n v t ch t. So v i chính s , Đ i Vi t s ký Toàn Th , ph n ngo i k , k nhà Th c, k l i r ng Nhâm Ngao - t ng nhà T n - cùng v i Tri u Đà đ m quân t n công n c Âu L c c a An D ng V ng. Năm 210 tr c Tây L ch, Tri u Đà xâm l n b ng đ ng b , b thua. Nhâm Ngao đ m th y quân đ ng sông Ti u Giang, t c sông Thiên Đ c (sông Đ u ng) « ph m th th n, b b nh ph i rút v » , hai năm sau b nh n ng, giao quy n l i cho Tri u Đà và khuy n Đà t l p, r i ch t.

Toàn th cho r ng Nhâm Ngao ph m th th n còn L n Nam Chích Quái cho r ng b th n X ng Cu ng t c gi n v t ch t. L i l xê xích, nh ng n i dung chính y u thì gi ng nhau.

Dĩ nhiên đây là chuy n ng i x a mê tín theo con m t ngày nay. Đ i u c n ghi nh n là ng i x a tin r ng th n X ng Cu ng là th th n có nhi u quy n năng, có th v t ch t ng i, k c m t ông đ i t ng nguyên soái. Và chúng ta có lý do đ đ t câu h i : th n X ng Cu ng y ph i ch ng là Th n H mà ng i Văn Lang s h i và tr ng v ng, làm l t h ng năm vào ngày Ba M i T t ?

R i ph i ch ng t phong t c c s này, đã có vào th i các vua Hùng, mà con h , con c p đ c g i là Ông Ba M i cho đ n ngày nay?